

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 1. jūlijā

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Ineta Ziemele, tiesneši Daiga Rezevska un Jānis Neimanis, kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto Beleggingsmaatschappij Geit B.V. (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 115/2020),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Civillikuma 1902. un 1904. pantu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam un 105. panta trešajam teikumam tiktāl, ciktāl tas neparedz, ka jebkura prasība, kas padara saistību tiesību par strīdā esošu, aptur saistību tiesības noilgumu;

1.2. atzīt Civillikuma 1903. pantu kopsakarā ar Komerclikuma 406. pantu un Komerclikuma pārejas noteikumu 16. punktu par neatbilstošu Satversmes 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam un 105. panta trešajam teikumam tiktāl, ciktāl Civillikuma 1903. pantā nav skaidri noteikts, ka gadījumā, ja ar prasības celšanu uzsākto lietu neturpina, tad, ja prasījums izriet no komercdarījumiem, jaunais noilguma termiņš ir trīs gadi;

1.3. atzīt Civillikuma 1905. pantu par neatbilstošu Satversmes 90. pantam, 92. panta pirmajam teikumam un 105. panta trešajam teikumam tiktāl, ciktāl tas paredz, ka saistību tiesības noilgumu pārtrauc tikai tāds atgādinājums, kurā pausta griba par konkrētas saistības izpildi.

2. Civillikuma 1902. pants paredz, ka tiesības izlietošana, ceļot prasību tiesā vai griežoties pie šķīrējtiesas, pārtrauc noilgumu, pie kam jau notecējušais laiks vairs nav ieskaitāms un sāk tecēt jauns noilguma termiņš.

Civillikuma 1903. pants nosaka: “Ja ar prasības celšanu uzsākto lietu prasītājs neturpina, tad noilguma tecējums atkal atjaunojas no tās dienas, kad viņam vajadzējis lietu tālāk virzīt, t.i. no pēdējā viņam noliktā un viņa garām palaistā termiņa. Šā jaunā noilguma termiņš vienmēr ir desmit gadu, kaut arī pirmējais būtu bijis īsāks.”

Civillikuma 1904. pants noteic, ka prasības celšana pārtrauc visas saistību tiesības noilgumu, kaut arī tā būtu papriekš celta tikai par šās tiesības noteiktu daļu.

Savukārt Civillikuma 1905. pants paredz, ka atgādinājums parādniekam pārtrauc noilgumu.

Komerclikuma 406. pants noteic, ka no komercdarījuma izrietošie prasījumi noilgst triju gadu laikā, ja likumā nav noteikts cits noilguma termiņš.

Savukārt Komerclikuma pārejas noteikumu 16. punkts (turpmāk kopā ar Civillikuma 1902., 1903., 1904. un 1905. pantu un Komerclikuma 406. pantu – apstrīdētās normas) paredz: “Ja šā likuma D daļas spēkā stāšanās dienā Civillikumā vai citā likumā noteiktais noilguma termiņš nav notecējis, bet šā likuma D daļa nosaka īsāku noilguma termiņu, piemērojams šā likuma D daļā noteiktais noilguma termiņš, kurš skaitāms no 2010. gada 1. janvāra. Ja pēc šāda aprēķina noilguma termiņš iznāk garāks par līdzšinējo noilguma termiņu, noilguma termiņš izbeidzas tajā dienā, kad tas būtu notecējis saskaņā ar Civillikumu vai citu normatīvo aktu.”

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertie prasījumi ir piekritīgi Satversmes tiesai.

5. Pieteikuma iesniedzēja apstrīd divu likumu normu atbilstību Satversmei.

Satversmes tiesas likuma 18. panta otrā daļa noteic, ka vairāku aktu apstrīdēšana vienā pieteikumā pieļaujama vienīgi šajā likumā norādītajos gadījumos. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka, ņemot vērā Satversmes tiesas procesa ekonomijas principu, atsevišķos gadījumos viena pieteikuma ietvaros var apstrīdēt arī vairāku normatīvo aktu normas, kas regulē savstarpēji cieši saistītus tiesību jautājumus (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2008. gada 29. jūlija lēmumu par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 75/2008*).

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem ir gūstams apstiprinājums tam, ka šā lēmuma 1. punktā minētās Civillikuma un Komerclikuma normas regulē cieši saistītus jautājumus.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta otrās daļas prasībām.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja bija prasītāja civillietā par parāda un zaudējumu piedziņu. Apelācijas instances tiesa prasību noraidīja, konstatējot to, ka ir iestājies noilgums. Senāts pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības atstāja apelācijas instances tiesas spriedumu negrozītu. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka normas, kas konkrētajā situācijā regulē noilgumu un ir piemērotas attiecībā uz viņu atbilstoši Senāta interpretācijai, nav pietiekami skaidras un paredzamas, tādējādi aizskarot Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 90. pantā, 92. panta pirmajā teikumā un 105. panta trešajā teikumā ietvertās pamattiesības.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzēja ir tiesīga iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

7. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo par apgabaltiesas spriedumu ir tikusi iesniegta kasācijas sūdzība. Senāta 2019. gada 2. decembra spriedums, ar kuru noraidīta Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzība, nav pārsūdzams.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtnās daļas pirmais teikums nosaka: “Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai skaitāms no dienas, kad tika pieņemts un stājās spēkā minētais Senāta spriedums, proti, no 2019. gada 2. decembra. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2020. gada 2. jūnijā. Tātad termiņš pieteikuma iesniegšanai ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtnās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

8. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato katras apstrīdētās normas neatbilstība katrai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

8.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 90. pantā un 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesību normu skaidrības un paredzamības prasībām.

Tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*). Tomēr tas vien, ka tiesību normas jēgas noskaidrošanai nepieciešams šo normu interpretēt, pats par sevi vēl nenoved pie tiesību normas neatbilstības Satversmei (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 19. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2012-03-01 18.1. punktu*). Tieši pretēji – Satversmei atbilstoša tiesību normu piemērošana vienmēr ietver šīs tiesību normas interpretāciju, tostarp ar vēsturisko, sistēmisko un teleoloģisko iztulkošanas metodi, un citu juridisko metožu izmantošanu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 17. punktu un 2018. gada 15. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-07-05 14.1. punktu*). Tiesību norma var būt pietiekami skaidra un paredzama arī tad, ja personai šīs normas tvēruma noskaidrošanai nepieciešama atbilstoša juridiskā palīdzība (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*).

Pieteikumā ir norādīti apsvērumi, kāpēc apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējas ieskatā ir neskaidras. Tomēr no pieteikuma neizriet tas, ka Pieteikuma

iesniedzēja apstrīdēto normu satura noskaidrošanai būtu izmantojusi visas tiesību normu interpretācijas metodes, ne tikai gramatisko interpretācijas metodi. Proti, Pieteikuma iesniedzēja nav juridiski pamatojusi to, ka viņa nespētu noskaidrot un izprast apstrīdēto normu saturu vai ka tās liegtu viņai iespēju noskaidrot savas tiesības un pienākumus, ja tiktu izmantotas arī citas tiesību normu interpretācijas metodes.

Pieteikumā ir norādīti vairāki apsvērumi, kas Pieteikuma iesniedzējas ieskatā liecina par tiesību normu neskaidrību un neprecizitāti. Piemēram, Pieteikuma iesniedzēja ir norādījusi, ka tai nav bijusi iespēja noskaidrot Civillikuma 1902. un 1904. panta saturu, jo nav neviena cita avota, no kura šāda šo normu interpretācija izrietētu. To apliecinot arī tas, ka Senāta 2019. gada 2. decembra spriedumā neesot pieminēts neviens tiesu prakses gadījums, kurā būtu norādīts uz šādu Civillikuma 1902. un 1904. panta izpratni. Tomēr tam, vai iepriekš jau ir izveidojusies judikatūra vai tiesu prakse par konkrētas tiesību normas interpretāciju, nevar būt izšķirošas nozīmes, izvērtējot šīs tiesību normas skaidrību un paredzamību, ja vien tās saturu iespējams noskaidrot ar tiesību normu interpretācijas metodēm (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 21. punktu*).

Tāpat pieteikumā ir norādīts tas, ka Komerclikuma 406. pantā un Komerclikuma pārejas noteikumu 16. punktā ir ietverts regulējums, kuram tiek piešķirts atpakaļvērsts spēks. Tiesiskā valstī gadījumi, kad likumam tiek piešķirts atpakaļvērsts spēks, uzskatāmi par izņēmumu. Tomēr likumdevējam atsevišķos gadījumos ir iespējams likumam piešķirt atpakaļvērstu spēku, lai aizsargātu konstitucionālās vērtības (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 1. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-21-01 21.1. punktu*). Pieteikuma iesniedzēja pauž viedokli, ka Komerclikuma pārejas noteikumu 16. punktā neesot ietvertas precīzas intertemporālo konfliktu risināšanas metodes, tādējādi Pieteikuma iesniedzējai neesot bijusi iespēja uzzināt savas tiesības un tiesību normas piemērošanas sekas, un šāds regulējums liecinot par normu neskaidrību un neprecizitāti. Tomēr pieteikumā nav sniegts pamatojums tam, kāpēc regulējums, kas ir ietverts pārejas noteikumu 16. punktā, nav pietiekami skaidrs un kāpēc atbilstoši Satversmes 90. pantam un

92. panta pirmajam teikumam šajā pantā būtu īpaši jāietver intertemporālo konfliktu risināšanas metodes.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums prasījumam atzīt apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 90. pantam, kā arī 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesību normu skaidrības un paredzamības prasībām ir acīmredzami nepietiekams šā prasījuma apmierināšanai.

8.2. Pieteikumā ir norādīts arī tas, ka Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu tiek pārkāptas, ar apstrīdētajām normām pretēji pušu līdztiesības principam radot situāciju, kurā atbildētājiem attiecīgajās civillietās ir nepamatota priekšrocība. Turklāt tas, ka apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējas ieskatā nav skaidras, novedot pie netaisnīga tiesvedības rezultāta.

Satversmes tiesa ir atzinusi: lai noskaidrotu Satversmes 92. panta jēgu, tas jāaplūko sasaistē ar citām Satversmes normām. No demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas ir atvasināts un Satversmes 1. panta tvērumā ietilpst citstarp taisnīguma un tiesiskuma princips, kas prasa, lai lietas tiktu izskatītas tādā kārtībā, kas nodrošinātu to taisnīgu un objektīvu izspiešanu, un lai ikviena civilprocesa rezultāts būtu taisnīgs (*sal. sk. Satversmes tiesas 2012. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2012-02-0106 11.1 punktu*). Tomēr konkrētas civillietas faktisko apstākļu izklāstu un vispārīgu norādi par to, ka tiesvedības rezultāts ir bijis netaisnīgs, Satversmes tiesas likuma izpratnē nevar uzskatīt par juridisku pamatojumu tam, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Tāpat kolēģija negūst apstiprinājumu un pieteikumā nav pamatots tas, ka pretēji pušu līdztiesības principam kādai no strīdus pusēm būtu radītas priekšrocības Pieteikuma iesniedzējas ieskatā neskaidru tiesību normu dēļ.

Līdz ar to pieteikums šajā daļā neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

8.3. Tāpat pieteikumā ir norādīts, ka apstrīdētās normas ierobežo Pieteikuma iesniedzējas tiesības uz īpašumu, un šāds ierobežojums neesot noteikts ar pietiekami skaidru un precīzu likumu, tādējādi pārkāpjot Satversmes 105. panta trešo daļu.

Tomēr atsevišķs juridiskais pamatojums tam, kāpēc apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 105. panta trešajam teikumam, pieteikumā nav sniegts.

Līdz ar to pieteikums arī šajā daļā neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc Beleggingsmaatschappij Geit B.V. pieteikuma (pieteikums Nr. 115/2020).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

I. Ziemele